

Algemene informatie

Startpunt fietsroute

Bezoekerscentrum Land van de Heerlijkheden
Van Balverenlaan 1b, 6615 AH Leur.

Voor openingstijden zie www.mooigelderland.nl/heerlijkheden

Routebeschrijving

A50 Arnhem - 's-Hertogenbosch. Op knooppunt Bankhoef A326 richting Nijmegen. Daarna afslag Bergharen. Onderaan de afslag rechtsaf. Op de rotonde rechtsaf op de Hernenseweg. Daarna afslag Leur. Parkeren bij restaurant de Leurse hof. Vanaf deze parkeerplaats is het ca. 50 meter lopen naar het bezoekerscentrum.

De Heerlijkhedenfietsroutes Beuningen I en Beuningen II kunnen aan elkaar gekoppeld worden. De route heeft dan een totale lengte van 49 km.

Horeca onderweg

Leur: Restaurant De Leurse Hof, Leurseweg 4,
www.leursehof.nl of tel: (024) 642 22 41

Ewijk: Cafeteria-Pizzeria 't Trefpunt, Julianastraat 17/C,
tel: (0487) 52 20 61

Ewijk: Slot Doddendael, Binnenweg 2,
www.doddendael.nl of tel: (0487) 52 18 62

Hernen: Café de Toekomst, Dorpsstraat 20,
www.cafeesterijdetoekomst.nl of tel: (0487) 53 12 62

Niet direct op de route:

Beuningen: diverse horecagelegenheden in de omgeving van de kerk

Bergharen: De Forel, Dorpsstraat 39,
www.deforel.nl of tel: (0487) 53 28 06

Geldersch
Landschap
&
Kasteelen

www.glk.nl

Geldersch Landschap & Kasteelen
Postbus 7005
6801 HA Arnhem
Telefoon (026) 355 25 55
(kantooruren)

Geldersch
Landschap
&
Kasteelen

Heerlijkheden fietsroute

Land van Maas en Waal, omgeving Beuningen I

© GLK, mei 2013

www.glk.nl

- Lengte 30 km
- Deze fietsroute sluit grotendeels aan op het knooppuntennetwerk
- Start vanaf bezoekerscentrum Land van de Heerlijkheden te Leur

Deze fietsroute voert u door heerlijkheden Leur, Beuningen, Ewijk, Winssen, Bergharen en Hernen.

Wat is een heerlijkheid?

Ontstaan

De heerlijkheden ontstonden in de vroege middeleeuwen. Grondbezitters en kerkelijke leiders verwierven economische, politieke en juridische macht over stukken land. Zij noemden zich 'heer' en het gebied waarover zij gezag uitoefenden een 'heerlijkheid'. Ze bouwden er versterkingen van waaruit ze het gebied verdedigden en bestuurden.

Droog en veilig

Veel plaatsen in het Land van Maas en Waal komen voort uit zo'n heerlijkheid. Meestal liggen ze op een hoger deel in het landschap: een oeverwal of een rivierduin. Het zijn de plekken waar zo'n 5000 jaar geleden ook de eerste boeren zich vestigden. Zo waren ze veiliger bij overstromingen en konden ze de omgeving in de gaten houden. Twee argumenten die ook voor de heren zwaar wogen.

Hoog en laag

Wie een heerlijkheid bezat, bezat niet altijd het grondgebied. De heren hadden wel altijd bepaalde rechten in het gebied. Bijvoorbeeld het recht om er te jagen, belasting te heffen of recht te spreken. In een hoge heerlijkheid mocht de heer de doodstraf uitspreken en voltrekken. In een lage heerlijkheid mocht hij alleen rechtspreken over kleine vergrijpen en geen lijfstraffen uitspreken.

Het einde

Vanaf de 13de eeuw verloren veel heerlijkheden hun zelfstandigheid. De meeste heerlijkheden werden onderdeel van graafschappen, hertogdommen of bisdommen. In 1848 maakte de grondwet een definitief eind aan de heerlijke rechten. Wel bleven enkele rechten bestaan, zoals bepaalde jachtrechten en het afpalingrecht bij eendekooien.

2

Tekst: Rake taal

Heerlijkheid Leur

De eerste heer van Leur wordt tussen 1275 en 1295 genoemd in een lijst van leenmannen van de aartsbisschop van Keulen. Het is Guilmo de Lore oftewel Willem II van Millen-Leur.

In 1311 nemen de Cisterciënzermonniken uit Camp (net over de Duitse grens) Leur over. Ze brengen Leur economisch in ontwikkeling door het stichten van vele kloosterboerderijen. Na 1621 komt de heerlijkheid in handen van verschillende families, waaronder de Van Balverens en tot op de dag van vandaag de Van Verschuers.

Met de rug naar het bezoekerscentrum linksaf.

1

Het Kleine Huis - Puitsestraat 1

Het Kleine Huis is in opdracht van de toenmalige baron Van Balveren in 1845 gebouwd. Het achterhuis was boerderij. Het voorhuis, in de combinatie met de tuin, heeft een voorname uitstraling. Op het dak bevindt zich een luidklokje.

2

Boerderij De Puitschen Hoek - Puitsestraat 2

Dit gebouw was onderdeel van de ruim 250 jaar oude krukboerderij de Puitschen Hoek. Om de boerderij meer cachet te geven is het voorhuis bepleisterd in blokverband.

Volg 61.

3

Buurtschap Wezel

Wezel is een zeer oud buurtschap. Dat blijkt uit de vondst van een wagengraf uit de Keltische Hallstatttijd (700 voor Christus). Wezel ligt op een rivierduin: de 'Wezelse Berg'.

Volg 60.

4

Nieuwe Wetering

De Nieuwe Wetering is gegraven na het sluiten van de dijkkring na 1300. Dit kanaal voert overtollig water af via de sluis bij Appeltern. Op die plek is in 1916 het stoomgemaal De Tuut gebouwd. Tegenwoordig gaat de uit- en inlaat van water via het verderop gelegen elektrisch gemaal Bloemers (1964).

Volg 56, 57, 97, 98 (bij de 1ste rotonde geeft knooppuntbord 98 3/4 rond aan, maar u moet rechtdoor).

Beuningen

Beuningen ontstaat uit een aantal op zandruggen gelegen buurtschappen, onder andere De Heuve, De Hosterd en Bonnige. Door aanleg van een Romeinse weg (nu de Koningstraat) van Nijmegen naar Tiel groeit de nederzetting. Bij deze nederzetting bouwen de eerste heren het verdwenen Huis Bonigge. Nog meer versterkte huizen volgen: De Bunsward op een eiland in de Waal, De Asdonk en het kasteel Blankenburgh (oudste bron 1189). Van dit kasteel is de toren blijven staan.

3

5 **Kasteel Blanckenburgh - Wilhelminalaan**
Dit kasteel is in de 14de of vroege 15de eeuw gebouwd op de plek waar Het Hof Wilderberg stond van het uitgestorven geslacht Van Boninghe. Het was toen in handen van de familie Van Appeltern. Het kasteel had dubbele grachten en is oorspronkelijk als versterking gebouwd. Dat ziet u aan de muurresten, de westtoren met schietgaten en de kelders met gewelven. Hoewel verwoest door Maurits werd het huis tot en met de 18de eeuw bewoond.

Volg **98**, **96**. De rotonde oversteken (Koningsweg), **96** blijven volgen, volg daarna **82**.

Heerlijkheid Ewijk

In 1332 beleent graaf Reinald II Robert van Appeltern met 'siin huys tot Ewic' en bijhorende goederen. Dit is het nog bestaande kasteel Doddendael. Na de Van Appelterns is de familie Van Stepradt zeer lang heer van Ewic. De laatste familie met de titel 'heren van Ewijk' zijn de Von Nagels.

6 **R.-k. kerk Sint Jan de Doper en voormalige r.-k kerk - Julianastraat 7**
De nieuwe kerk vervangt in 1918 de oude kerk, waarvan de naastgelegen eeuwenoude toren nog een overblijfsel is. Een grafzerk van een lid van de familie Van Stepradt is opgesteld tegen de zuidmuur van de toren.

Op de rotonde aan het einde van de Julianastraat rechtdoor en daarna rechtsaf op de Binnenweg. Na 400 meter ligt links Slot Doddendael.

Slot Doddendael - Binnenweg 2
Het hoofdgebouw van het slot uit de 14de eeuw is nog steeds te herkennen. De oorspronkelijke indeling bestaat uit een onderkelderde grote en kleine zaal met daarboven een zolderverdieping. Dit hoofdblok is nog steeds te herkennen. Tijdens de Republiek wordt de kelder van het huis als schuilkerk gebruikt voor de katholieken.

Keer terug en ga de eerste weg rechtsaf. Volg daarna **83**. Bovenaan de dijk linksaf, **83** blijven volgen, en daarna **86**.

Heerlijkheid Winssen

In de 12de eeuw is er al sprake van een familie Van Winssen. In 1130 wordt Floris van Winssen genoemd. De Van Winssens bouwen bij de nederzetting een woontoren. Later treedt een aantal andere families in de rechten van de Van Winssens. Van belang zijn daarbij de families Van Gendt, Van Stepradt en Von Nagel (Ewijk).

8 **Hervormde kerk - Notaris Stephanus Roesstraat 11**
Dit ruim tweehonderd jaar oude zaalkerkje is in 1873 vergroot met een dwarspand en klokkentoren. Via een brede iepenlaan was deze kerk rechtstreeks verbonden met huis Winssen. Op het kerkhof staan treurbeuken, typisch voor de streek.

Volg **88**, **89** indien u alleen Heerlijhedenfietsroute Beuningen I rijdt.

Indien u Heerlijhedenfietsroute Beuningen I en II aan elkaar koppelt, stop dan bij de Oude Toren/ R.-k. kerk, not. Stephanus Roesstraat 40. Volg in de folder Heerlijheden fietsroute Beuningen II vanaf punt 1.

Bergharen

Om Bergharen vanuit Hernen in te komen moest men in het verleden door de Tolbrug. Het pand de Tolbrug was echter zo gebouwd dat de passanten door de herberg moesten en bijna verplicht werden een consumptie te nuttigen. Een sluiproute liep waarschijnlijk over 'het Zwarte Brugske', dat inmiddels weer hersteld is en toegang geeft tot een aantal tevens herstelde wandelpaden.

De Bergharense geschiedenis gaat terug tot de prehistorie. Op oude kaarten en in de volksmond is de plaats ook bekend als Haore of Burghare, wat kan wijzen op een eventuele burcht die bij de oude Mariakerk heeft gestaan. Kerkelijk viel het dorp lange tijd onder Leur. Het speelde in het Ambt van Maas en Waal een belangrijke rol, omdat er lange tijd in de hoeve Heuvelrust een hooggericht was gevestigd met een voor veroordeelden ingerichte hangplek: de Galgenberg.

9 **Boerderij Munnickhof - Hoekgraaf 4**

De Munnickhof is een van de uithoven (kloosterboerderijen) van het Cisterciënzerklooster in Camp, net over de Duitse grens. In 1311 krijgt het de kerkelijke rechten en gronden in Leur. Ook Bergharen en Nederasselt vallen hieronder. Vanuit De Munnickhof, maar ook vanuit Het Hof in Nijmegen, wordt de ontginning van het gebied aangestuurd. Naast De Munnickhof waren er meerdere uithoven, zoals De Sunten onder Bergharen en De Alde Winckel. Deze boerderijen werden verpacht. Door de eeuwen heen is vooral de naam Munnickhof blijven bestaan. Waarschijnlijk is de boerderij twee maal herbouwd. In 2006 is ze helaas gesloopt om plaats te maken voor een nieuwe woning waar geen agrarische bestemming meer op rust.

Volg **90**, **72**. Bij de kiosk linksaf en **72** blijven volgen.

- 10** **St. Annakerk te Drieën - Dorpsstraat 48**
De aan St. Anna te Drieën gewijde neogotische kerk is gebouwd in 1893. De kerk heeft een kruisvormig grondplan en is gebouwd van rode baksteen met een spaarzame toepassing van natuursteen. Opvallend zijn de dominante viering en de roosvensters. De kerk bevat belangrijke kunstwerken, zoals de doopvont (met bekken uit de 13de eeuw), de Piëta (een beeld van Maria met een gestorven Jezus op schoot, 16de eeuw) en de St. Anna te Drieën (16de eeuw).

- 13** **Kasteel Hernen - Dorpsstraat 40**

Kasteel Hernen is na de opdeling van de heerlijkheid in 1357 gebouwd door de Van Driels, leenmannen van de Gelderse hertog. De laatste grote uitbreiding vindt plaats onder de Van Wijhes rond 1550 (zie ook de dateringsteen boven de ingang). Na 1650 is het kasteel nauwelijks meer bewoond. Daardoor weet het haar middeleeuwse karakter goed te behouden. In 1940 schenkt Anna Metelerkamp van Bronckhorst - den Tex het kasteel aan de Stichting Vrienden der Geldersche Kasteelen.

 Ga na de St. Annakerk de tweede straat rechts. Hier staat de voormalige Mariakerk.

- 11** **Voormalige Mariakerk - Veldsestraat**
Duizend jaar geleden al verzamelden hier de kerkgangers. In de vroege Middeleeuwen bouwde parochie Leur er een kapel. In de vijftiende eeuw vergrootten de Cisterciënzers de kapel tot een pseudo-basiliek in baksteen. De kraagstenen van de zuilen waarop adellijke figuren zijn afgebeeld, verwijzen naar de Gelderse ridderschap dat hier jaarlijks vergaderde. In die kerk werd enige tijd rechtgesproken. Op een helaas verdwenen blauwe steen moesten de beklagden de eed afleggen.

- 14** **R.-k. St. Judocuskerk - Dorpsstraat 37**
Deze kerk is tussen 1891 en 1893 gebouwd over het eenbeukige gotische kerkje dat de heren van Hernen rond 1360 bouwden. Het is een neo-romanogotische kruisbasiliek. Opvallend zijn de vele halfronde uitbouwsels of absiden. Ze geven de massale kerk een compact karakter.

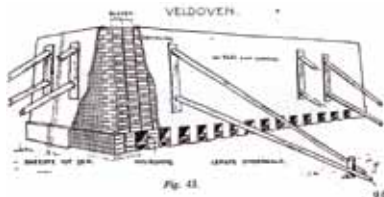

 Keren, sla rechtsaf en volg 72, 68.

Heerlijkheid Hernen
De eerste heren van Hernen bouwden rond 1150 aan de rivier de Elst een motteversterking: een houten burcht op een kunstmatige heuvel. Toen dit geslacht geen opvolgers had viel in 1357 de heerlijkheid uit elkaar in een Gelders en een Kleefs deel. In 1442 werd het weer één geheel onder Gelre. Van de vele families die met Hernen beleend werden zijn vooral de Van Wijhes van belang. Zij breidden het kasteel sterk uit. Er volgden daarna veel families, die alles overlieten aan rentmeesters.

 Volg 67 en daarna 66 terug naar het bezoekerscentrum.

- 12** **Steenovens - Stompdijk**
Onder dit weiland liggen de resten van oude steenovens. Waarschijnlijk bouwden de Cisterciënzers deze ovens voor de bouw van de kerken van o.a. Leur en Bergharen en boerderijen als de Munnickhof en Sunten. Het staat vast dat ook de heren van Hernen hier stenen lieten bakken voor hun kasteel.

 Na de steenovens de Stompdijk blijven volgen richting 68.